

Ремех Тетяна,
*кандидат педагогічних наук,
завідувачка відділу суспільствознавчої освіти
Інституту педагогіки НАПН України, Україна*

Remekh Tetiana,
*Candidate of Pedagogic Sciences (Ph.D.),
Head of the department of social science education of
Institute of Pedagogic of the National Academy of
Pedagogical Sciences of Ukraine, Ukraine*

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСОБИСТОСТІ ЯК ЗАВДАННЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

FORMATION INNOVATIVE PERSONALITY AS THE TASK OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

Abstract. The theses deals with formation of innovative personality in the conditions of reforming general secondary education. The concept of innovative personality is defined, its main features are indicated, the teacher's competencies necessary for the formation of such a personality in educational institutions are studied, innovation as a key competence of educational applicants is shown, and the main directions of changes in the educational environment are determined.

Keywords: educational institution; innovative personality; innovativeness; competence.

Інтенсивні зміни, що відбуваються в основних сферах життєдіяльності суспільства, перетворення інформації на основний ресурс має наслідком зміну культури, цінностей та мислення людини. Продуктивний поступ суспільства вимагає постійного оновлення – свідомої орієнтації на одержання нових знань, досвіду, економічних, політичних, культурних досягнень, виробництва нових ідей, технологій, соціальних, управлінських інновацій.

Інноваційне суспільство потребує інноваційної людини, для якої світ не є незмінною структурою, до якої можна пристосуватися, – він виступає системою завдань, які слід вирішувати. Інтелект і творчий потенціал людини стають провідними факторами соціально-економічного благополуччя та конкурентоспроможності країни. Інноваційна людина посідає позицію дослідника, виявляючи й розв'язуючи проблеми в науці, техніці, мистецтві, спорті, управлінні.

Перед закладами загальної середньої освіти стоїть завдання формувати випускника як цілісну всебічно розвинену особистість із критичним мисленням; патріота з активною позицією, здатністю ухвалювати відповідальні рішення; інноватора, спроможного змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці та навчатися впродовж життя.

Серед ключових компетентностей, закріплених у Державному стандарті базової середньої освіти, значиться інноваційність, що уналежнює такі здатності учня як-от: реагувати на зміни, долати труднощі; визначати і ставити перед собою цілі, мотивувати себе, розвивати стійкість і власну впевненість для навчання й досягнення успіхів; бути відкритим до нових ідей; ініціювати зміни в класній та шкільній спільноті, в родині та громаді.

Одне із основних завдань системи загальної середньої освіти – це формування інноваційної особистості. Під інновацією розуміють не лише нововведення та кінцевий результат інноваційної діяльності, а й спроможність людини мислити по-новому, переосмислювати теорії, сталі істини, правила та норми поведінки в науці, освіті, виробництві, політиці, культурі тощо. Інноваційна людина з інноваційним системним мисленням здатна осмислити проблеми та суперечності сучасного етапу розвитку науково-технічного прогресу, зрозуміти причини і наслідки глобального світу, що призвели до змін характеру й способу існування людини.

Сьогодні на перше місце висувається не інформованість учня, а його вміння розв'язувати проблеми, що виникають у пізнанні й поясненні явищ дійсності, при опануванні сучасною технікою й технологіями, у взаємовідносинах з людьми та виконанні соціальних ролей, при аналізі власних вчинків, виборі способу життя та шляхів розв'язання конфліктів, а також його готовність до ризику та змін. Учень потребує таких знань, життєвих компетентностей, сформованих умінь і якостей, які допоможуть йому знайти своє місце в житті, визначитися з колом уподобань, в тому числі й професійними інтересами, посісти активну відповідальну життєву позицію, стати успішним працівником в умовах конкуренції та щасливою, впевненою у власних силах людиною.

В основі формування інноваційної особистості лежать як базові якості особистості, так і особливості соціалізації, спрямованої на розвиток цих якостей, на можливість їх актуалізації в суспільно

корисній діяльності. Аналіз наукових розвідок із означеної проблеми формування дає змогу визначити такі основні риси інноваційної особистості:

- відкритість новому досвіду, його накопичення як готовність до оновлення у змінних соціальних умовах;

- спрямованість на самовизначення та готовність до сприйняття і розв'язання нових завдань, здатність до інноваційної діяльності;

- внутрішня свобода, коли становлення особистості відбувається через ситуації вибору, що стимулюють пізнавальний інтерес, відчуття власної гідності й відповідальності;

- бажання і можливість розвивати власні інтереси, шукати інноваційні (нетрадиційні) шляхи розв'язання проблем, що виникають, сприймати і творчо втілювати нестандартні підходи;

- емоційна стабільність як розвинений емоційний інтелект – вміння розпізнавати емоції, управляти емоціями, проявляти емпатію;

- адекватна самооцінка, що виступає визначальним фактором становлення позитивної Я-концепції особистості та слугує основою розгортання певного сценарію життя;

- позитивне мислення як утвердження позитивної Я-концепції особистості (когнітивний, емоційно-оцінний й поведінковий складники).

Формування визначених рис інноваційної особистості в закладах загальної середньої освіти потребує розвитку низки компетентностей вчителів як суб'єктів освітнього процесу. До них віднесемо такі:

- створення освітнього середовища, що підтримує учнів через: емоційно позитивний психологічний клімат на уроках та поза ними; прийняття учнів такими, якими вони є; встановлення і підтримання позитивних відносин та взаємодії, емпатійних стосунків між учнями; формування й розвиток комунікативної культури учнів; забезпечення можливості кожному учню бути активним представником класної/шкільної спільноти; врахування культурного, іншого розмаїття та плюралізм думок; безпечне навчання;

- мотивування учнів до навчання через: застосування спеціальних методів і прийомів, які дають учням змогу зрозуміти/усвідомити те, що вони вивчають, навіщо (для чого) їм варто це знати, як і де вони зможуть використовувати/застосувати нові знання; стимулювання зацікавленості учнів різноманітною діяльністю; залучення учнів до вирішення питань їхнього навчання;

- розвиток критичного, системного та рефлексивного мислення, організація відповідної діяльності учнів через: конструювання пізнавальних завдань і навчальних ситуацій, що уможливають самостійний пошук і опрацювання учнями різноманітних джерел інформації, критичну оцінку інформації, власного рівня знань і умінь; дискусії, обговорення й захист власної позиції; поєднання нових знань з уже відомими, адаптування нових знань до власного досвіду, потреб життя; навчання учнів рефлексії як вміння повертатись до інформації, ідей уроку, діяльності, узагальнювати й осмислювати їх із нової позиції;

- організація взаємодії та взаємонавчання учнів на принципах педагогіки партнерства через: системне застосування активних та інтерактивних методів навчання, якими досягається перетворення учнів на рівноправних і відповідальних суб'єктів пізнання, їхня активна залученість до співпраці, кооперації й комунікації; діалогічний характер освітнього процесу; всебічну підтримку й зворотній зв'язок;

- постійне дослідження вчителем власного викладання через пошук відповідей на запитання щодо фокусу та пріоритетів навчання; розподілу навчального часу та відбору стратегій, що допоможуть учням якнайкраще засвоїти зміст, сформувані компетентності й наскрізні вміння; результату навчання, який досягнуто, та планування наступних етапів тощо.

Однією із фундаментальних проблем формування інноваційної особистості, на думку окремих дослідників проблеми, є відсутність моделі такої особистості з характерними базовими та набутими якостями. Крім того, реалізації завдання формування інноваційної особистості в умовах сучасної системи освіти можуть завадити соціальні, психологічні, економічні чинники, серед яких мотиваційні перепони, консерватизм вчителів та освітніх управлінців, інертність у реформуванні й модернізації освіти, упередженість вчителів щодо застосування в освітньому процесі інноваційних технологій навчання, брак матеріальних ресурсів та ін.

Таким чином, формування інноваційної особистості потребує практичного втілення інновацій в освітній процес, його побудови на партнерських засадах, створення відповідного освітнього середовища, розвитку низки компетентностей вчителів і, як результат – перетворення школи на інноваційний освітній заклад. Такий заклад має стати базою експериментування й дослідження з використанням

усіх переваг ІТ технологій, де учні не споживають знання, а співпрацюють у власному навчанні, в тому числі і в соціальних проєктах, а вчителі сприймають себе не лише як тих, хто навчає, а й тих, хто навчається.

Список використаних джерел:

1. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. *Рішення колегії МОН від 27.10.2016.* URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 02.05.2021).

2. Державний стандарт базової середньої освіти. *Постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 року.*

URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/ (дата звернення: 02.05.2021).

3. Кремень В. Г. Інноваційність як вимога часу. *Товариство «Знання» України.* URL: <https://znannya.org.ua/index.php/novini-znannya/nauka-i-suspilstvo/56-filosofiya/286-innovatsijnist-yak-vimoga-chasu> (дата звернення: 02.05.2021).

4. Швай Р. І. Деякі аспекти змін освітньої парадигми щодо формування інноваційної особистості. *Вісник Вінницького політехнічного інституту.* 2011. № 2. С. 168–172. URL: <https://visnyk.vntu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/1414/1414> (дата звернення: 02.05.2021).

5. Гончарова О. А., Тараненко Г. Г. Інноваційна діяльність особистості як важлива умова гармонізації культурно-освітнього простору: філософсько-освітній аспект. *Філософські обрії.* 2016. № 35. С. 162–173.

6. Пометун О. І., Гупан Н. М. Структурно-функціональний аналіз феномена освітнього середовища. *Імплементация концепції інклюзивної освіти: проблеми та перспективи: матеріали Першої Міжнародної науково-практичної конференції, м. Умань, 07–08 жовтня 2020 року.* Умань, 2020. С. 94–97. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722390> (дата звернення: 02.05.2021).

References:

1. New Ukrainian school: conceptual principles of secondary school reform. *The board decision of MEU by 27.10.2016.* Retrieved from URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> [in Ukrainian].

2. State standard of basic secondary education. The resolution of CMU № 898 by 30.09.2020 year. Retrieved from URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/ [in Ukrainian].

3. Kremen, V. H. Innovatsijnist yak vymoha chasu [Innovation as a requirement of time]. *Tovary`stvo «Znannya» Ukrayiny`.*

URL: <https://znannya.org.ua/index.php/novini-znannya/nauka-i-suspilstvo/56-filosofiya/286-innovatsijnist-yak-vimoga-chasu> [in Ukrainian].

4. Shvai, R. I. (2011). Deiaki aspekty zmin osvitnoi paradyhmy shchodo formuvannia innovatsiinoi osobystosti [Some aspects of changes in the educational paradigm for the formation of innovative personality]. *Visnyk Vinny`cz`kogo politexnichnogo insty`tutu [Bulletin of Vinnytsia Polytechnic Institute]*. Vinny`cya [in Ukrainian]. URL: <https://visnyk.vntu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/1414/1414>.

5. Honcharova, O. A., Taranenko, H. H. (2016). Innovatsiina diialnist osobystosti yak vazhlyva umova harmonizatsii kulturno-osvitnoho prostoru: filozofsko-osvitnii aspekt [The innovative activity of the individual as an important condition for the harmonization of the cultural and educational space: the philosophical and educational aspect]. *Filozofski obrii [Philosophical horizons]*. Kyiv [in Ukrainian].

6. Pometun, O. I., Hupan, N. M. (2020). Strukturno-funktsionalnyi analiz fenomena osvitnoho seredovyscha [Structural and functional analysis of the phenomenon of the educational environment]. *Implementatsiia kontseptsii inkluzyvnoi osvity: problemy ta perspektyvy: Materialy Pershoi Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, m. Uman, 07–08 zhovtnia 2020 roku [Implementation of the concept of inclusive education: problems and prospects: materials of the First International Scientific and Practical Conference, Uman, October 07–08, 2020]*. Uman [in Ukrainian]. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722390>.